

RETRAT

23

RETRAT

23

23A ▽

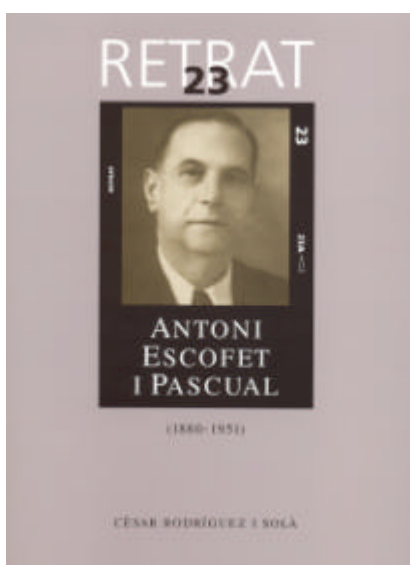
ANTONI
ESCOFET
I PASCUAL

(1880-1951)

CÈSAR RODRÍGUEZ I SOLÀ

RETRAT N. 23
ANTON ESCOFET I PASCUAL
(1880-1951)
César Rodríguez i Solà

PRESENTACIÓ

Aquest és el primer cop que un *retrat* glossa la figura d'un alcalde de la ciutat. I hem volgut que fos Antoni Escofet Pascual aquesta figura. Certament va exercir l'alcaldia en un temps convulsiu, diríem que dramàtic. Va ser el darrer alcalde republicà, i es va haver d'enfrontar amb els fets revolucionaris d'octubre de 1934 i amb l'esclat de la guerra civil. Les conseqüències personals que va patir per aquells esdeveniments van ser la presó i l'exili. Aquestes raons justificarien de sobres la presentació de l'esbós biogràfic.

Però si volem copsar la personalitat d'Escofet, cal que la semblança ultrapassi el breu període en què va tenir responsabilitats públiques. Perquè Escofet va ser, per damunt de tot, un ciutadà que va creure en la ciutat. Va viure i treballar al servei de Vilanova i la Geltrú, com a funcionari municipal, com a polític, com a impulsor cultural o com a membre actiu d'associacions ciutadanes. I és des d'aquesta perspectiva polièdrica que volem retre-li homenatge.

La recuperació de personatges locals que la història recent ens havia escatimat és un compromís que no podem - ni volem - defugir. Volem que la publicació d'aquest *retrat* serveixi de reconeixement sincer de la ciutat als esforços d'Antoni Escofet Pascual per una Vilanova de progrés, oberta i dialogant. És d'estricta justícia i un exercici de memòria cívica.

Sixte Moral
Alcalde de Vilanova i la Geltrú

Introducció: Política i servei públic

“Síntesi de la vella austeritat republicana de la nostra terra, d'aquells federals de tota la vida que ens precediren en la lluita, i dels entusiasmes de les noves generacions catalanistes, el nostre malaguanyat amic era l'encarnació del ciutadà conscient, actiu i honest, base de totes les democràcies”.

Aquest paràgraf de l'escrit necrològic que Ventosa i Roig va dedicar a Antoni Escofet, ens pot servir de guia per presentar la biografia del personatge.

Antoni Escofet Pascual pertanyia a la generació de joves republicans que, a l'inici del segle XX, imbuïts de les idees de reformisme social, de laïcisme bel·ligerant, de federalisme i d'un incipient esperit catalanista (molt difús durant els primers anys), s'aglutinaven a redós del Centre Republicà Federal de Vilanova i la Geltrú. Del Centre també va sortir la proposta de fomentar entitats de caire mutualista, en concret la cooperativa de consum *La Regeneradora Villanovesa*, i la decisió d'orientar les inquietuds culturals i educatives dels seus membres promovent un paper actiu en el desenvolupament de les entitats culturals de la ciutat.

Vilanova havia encetat el segle amb l'arribada de Pirelli que significava, entre altres coses, la superació definitiva de la crisi de finals del dinou i la configuració d'un nou cicle econòmic de la vila, que Antoni F. Canales defineix com de “caràcter industrial, però sense burgesia”.

El republicanisme va ser predominant en la majoria dels governs municipals dels primers vint anys del segle. Aquells joves entraren a l'Ajuntament amb un programa reformista de renovació de la ciutat, que podia sintetitzar-se en el triple propòsit de dignificar la vida pública, millorar els serveis municipals i fomentar l'educació i la cultura per a tota la ciutadania. Van apostar decididament per impulsar el progrés material i cultural de Vilanova confiant en la pròpia col·lectivitat, representada a les institucions locals. S'adonaven que havia finalitzat l'època dels compatriotes benefactors (*indianos* i capitans d'indústria), que intervingueren de forma decidida en l'embranchida de la Vilanova del vuit-cents, per bé que confonent, de vegades, l'interès públic amb el patrimoni privat.

Per edat i per ideals, Escofet formava part d'aquell grup renovador. Pel seu tarannà, va mantenir una posició activa d'acord amb el compromís polític republicà, però allunyada de qualsevol protagonisme. Optà per fer carrera professional a l'Ajuntament, que era una manera eficaç però poc lluida de treballar per a la ciutat; i va col·laborar de manera decidida, però sovint des d'una segona fila, amb les entitats culturals vilanovines més significatives. En un moment donat, les circumstàncies el van empènyer a assumir una rellevància pública a la què no hi aspirava, l'alcaldia de la ciutat, en un període difícil i de conseqüències tràgiques.

En resum, la dedicació al servei públic, la fidelitat a les idees republicanes i la defensa dels valors més nobles de la convivència foren els preceptes que orientaren la seva activitat quotidiana.

La guerra civil esclatà amb la plena maduresa del personatge. Era molt conscient de tot el que es perdria si guanyava la revolta militar, però també mereixia la seva crítica els que "volien corre massa" posant en perill la mateixa obra republicana.

El desenllaç bèl·lic va suposar, com sabem, la desaparició de les institucions polítiques i culturals, la pèrdua de persones i l'ostracisme de moltes altres que, com Escofet, marxaren a l'exili, vivint entre el desencant i l'enyorança fins al final dels seus dies.

v Dades personals w

Antoni Escofet i Pascual va néixer la matinada del 15 d'octubre de 1880, al carrer Havana 26. Gairebé al final de la seva vida, a l'exili mexicà, comentava que s'havia acostumat a celebrar l'aniversari fumant un bon cigar; però d'ençà que la commemoració havia coincidit amb la data de l'afusellament del president Companys, havia deixat de fumar-se'l, "serà si voleu una ingenuïtat, una cosa trivial, però jo ho faig per respecte a la memòria d'un català il·lustre, víctima de la major de les injustícies i d'un crim polític execrable".

Antoni (o Anton, com se'l va conèixer habitualment) era el primogènit de Baldomer Escofet i Tort i de Francesca Pascual i Bosch. El pare treballava a cal Marquès, fàbrica en què havia anat ascendint professionalment. El matrimoni tingué dos altres fills, Carme (1886) i Salvador (1896). La diferència d'edat entre els germans denota la mort prematura de més d'un fill.

Sigui per orientació paterna de llaurar-se un futur en alguna empresa tèxtil de la vila, o per vocació juvenil, Antoni estudià l'ofici de teixidor a l'Escola Industrial, per bé que el seu afany autodidacta el va fer preparar-se aviat per entrar a treballar a l'Ajuntament.

Es casà amb Mercè Mercè Talasach, nascuda l'any 1884 a Bausen, poblet fronterer de la Vall d'Aran, que havia arribat a Vilanova, amb la família, quan encara no tenia deu anys. El matrimoni Escofet tingué dos fills, l'Antoni (1907), i Mercè (1913). Inicialment la família va viure al carrer sant Gervasi 14; després es traslladaren a un pis de la Rambla Principal 106, i cap als anys trenta, van establir el domicili a la Rambla de la Pau 22.

La dedicació professional d'Escofet (així, pel cognom, l'anomenava la seva esposa), es concentrà gairebé exclusivament al treball a l'Ajuntament, a banda de mantenir durant un temps la representació d'una companyia

d'assegurances, el *Banco Vitalicio*, activitat que feia a casa seva, i de les classes nocturnes que donava a l'Ateneu.

v Carrera administrativa w

Escofet entrà a treballar a l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú, amb la intenció de fer carrera administrativa. Sense estudis específics, a banda dels del seu ofici, l'interès per aprendre i el rigor en el treball el van fer ascendir progressivament a llocs de més responsabilitat a l'administració local.

La funció pública de servei a la ciutat, que tradicionalment estava poc reconeguda, va donar un gir significatiu a partir de l'any 1912, en què Prat de la Riba va crear l'Escola de Funcionaris Catalunya, donant un impuls definitiu vers la formació de treballadors públics amb una alta professionalitat i amb sòlida consciència municipalista.

El primer càrrec de rellevància que va tenir Escofet a l'Ajuntament va ser el d'administrador de consums.

L'impost de consums, que nodria les hisendes de l'Estat i dels municipis, era un tribut que gravava un conjunt d'articles de primera necessitat. A la injustícia de la formulació de l'impost se li afegia el complex sistema de recaptació, que comportava la vigilància i control de les mercaderies que entraven a la ciutat, l'establiment de convenis amb els gremis, etc., tot plegat es prestava a poca transparència. Fou un impost molt impopular, que l'acusaven fins i tot de fomentar el caciquisme als pobles, però el rendiment que produïa a les arques municipals representava més de la meitat dels recursos econòmics dels ajuntaments, tot i que una part es cedia a l'Estat (*cupò*).

A Vilanova durant els primers anys del segle s'havia produït una agra polèmica ciutadana, de la què s'havia fet ressò el *Diario*, sobre presumptes irregularitats en la gestió del tribut.

En aquelles circumstàncies, l'any 1912, la majoria republicana del govern municipal va voler assignar com administrador de consums, a un funcionari responsable, de total confiança, que organitzés la gestió de l'impost, que comportava, entre altres funcions, comandar una vintena de vigilants (burots). Pel control econòmic del tribut es va nomenar també a una altre persona molt propera a Escofet: Antoni Rius Roig.

Escofet va mantenir-se en aquell càrrec fins a l'inici dels anys vint, en què l'impost de consum va perdre pes específic en el conjunt de la hisenda municipal. A continuació va guanyar la plaça d'oficial major de la secretaria municipal.

Al front de la secretaria hi havia el secretari, la màxima jerarquia administrativa municipal, que formava part de la Corporació, assistia a les sessions i aixecava

acta de les deliberacions i acords presos pels òrgans municipals, i alhora era el cap dels serveis administratius. En l'exercici d'aquestes atribucions l'ajudava l'oficial major que, a la pràctica, era qui dirigia els serveis. Quan el secretari s'absentava o la plaça quedava vacant, l'oficial major el substituïa de forma interina.

Escofet va fer sovint de secretari interí durant llargues temporades, per exemple quan la plaça va quedar vacant a començaments de 1930 i no es va poder cobrir fins un any després. Però no podia aspirar a ocupar el lloc de treball en propietat, atès que, d'acord amb la legislació local, els secretaris de municipis de més de 4.000 habitants havien de ser advocats.

Va mantenir-se en aquell lloc de treball, excepte a les breus èpoques que va ser elegit conseller municipal i alcalde, o quan va ser suspès per estar processat arran dels fets d'octubre de 1934.

Durant la guerra, a partir de primers de 1937 va fer de secretari fins al final de l conflicte bèl·lic, en què marxà a l'exili.

Un darrer apunt en relació a la carrera de funcionari: Tot i la seva reconeguda militància política, de la què no se n'amagava, el rigor professional i la fidelitat a la institució varen fer que sempre se'l tingués en alta consideració per part dels diferents consistoris de distintes posicions polítiques que governaren l'ajuntament.

v Activitat cultural w

Anton Escofet fou un publicista força prolífic. Articles signats amb el nom, però molt sovint només amb les inicials, amb pseudònim o simplement sense signar, es poden trobar al *Diario*, al *Butlletí d'Alumnes Obrers*, i a *Democràcia*. En relació a aquest darrer periòdic, segons Albert Virella, entre l'Escofet i Fermí Virella sovint feien el diari republicà.

Autodidacte, de fina ploma, era un lletraferit entusiasta. Articles literaris, sobre escriptors i la seva obra, articles a propòsit d'esdeveniments culturals, articles polítics o cívics, simplement, publicava amb una certa freqüència. Coneixedor de la història local, estava atent a elaborar un discurs de vilanovisme oposat al localisme tancat i intransigent que predominava a les files del conservadorisme local.

Als anys 1932 i 1933 va redactar l'article de fons del programa de festa major, ambdós amb portada de Martí Torrents. El primer any, Escofet presentava un recorregut històric a través d'itineraris per la ciutat. En el segon, donava un perfil biogràfic de 25 personatges que considerava més significatius al llarg de la història de Vilanova i la Geltrú.

Com a soci d'entitats culturals o a títol individual col·laborà amb els actes culturals més significatius que es varen dur a terme durant el primer terç del segle XX a nivell local. Ens referim, per exemple, al II Congrés d'Ateneus, a la III Exposició d'Art del Penedès i al Centenari de la mort del poeta Cabanyes. A propòsit d'aquest darrer esdeveniment, organitzat en bona part personalment per Gustau Galceran i per ell mateix.

Com ja hem esmentat, fou un membre actiu de diverses institucions culturals de la vila. De fet, era una persona tan lligada a determinades entitats ciutadanes, que caldria resseguir la vida d'aquestes alhora que repassem la biografia d'Anton Escofet. A l'article que publicà amb motiu del programa de festa major l'any 1933, assenyalava que "les nostres institucions més preades (eren) la Biblioteca-Museu Balaguer, l'Ateneu i l'Escola Industrial". D'acord amb la seva asseveració, donarem un breu apunt de la relació d'Anton Escofet amb les tres entitats esmentades.

v La Biblioteca- Museu Balaguer w

Per a Anton Escofet, com per a molts dels seus contemporanis, la Biblioteca-Museu Balaguer era el màxim exponent cultural de la vila i objecte d'orgull i de veneració.

Aquesta actitud venia donada, probablement per tres motius: En primer lloc per respecte i consideració a la memòria del fundador, Víctor Balaguer, personatge que Escofet havia arribat a conèixer. Quan escrivia sobre Balaguer valorava, per damunt de possibles desencerts polítics, el seu talant liberal i la tasca que havia portat a terme com a promotor i divulgador cultural.

En segon lloc, Escofet apreciava la categoria i la vàlua de les col·leccions dipositades al Museu, com diu Albert Tubau, "veritable temple de la cultura i admiració d'autòctons i forasters". I per últim, i no el motiu menys important, es barrejava el sentiment d'agraïment de persones que l'accés a la copiosa biblioteca els havia donat l'oportunitat d'iniciar-se en la lectura llaurar-se una c. L'intel·lectualitat de Vilanova durant el primer terç de segle, es va formar, en bona part, amb les lectures fetes a la Biblioteca-Museu.

Però alhora, el mateix reconeixement i monumentalitat de la institució, limitaven la seva funcionalitat, i els mateixos esperits inquiets a l'hora de promoure activitats culturals, conferències o exposicions de pintura, s'estimaven més realitzar-les a l'Ateneu o al Foment, i deixar per alguna ocasió més lluïda la utilització de la Biblioteca-Museu. Albert Virella ho resumeix amb paraules precises: "La institució era volguda per tot el poble, però la seva –diguem-ne- 'magnificència' imposava i li impedia tornar-se popular".

Només comptats esdeveniments culturals, de gran solemnitat, com la commemoració del centenari de la mort del poeta Cabanyes, tenien la categoria per fer-se a la Biblioteca-Museu.

Escofet va ser vocal de la institució quan va assumir l'alcaldia, d'acord amb el mandat estatutari pel qual es regia el Patronat. Precisament quan era alcalde, l'any 1934, va impulsar la creació d'una comissió, coordinada per l'Ajuntament i amb l'assistència d'entitats vilanovines, d'una representació del Patronat i de la premsa local, per a la celebració del 50è aniversari de la inauguració de la Biblioteca-Museu Balaguer, que es commemorava el 26 d'octubre de 1934.

Es proposà fer una subscripció popular per constituir un capital els rèdits del qual es destinarien a incrementar els recursos econòmics de la institució. Per a l'ocasió, l'Ajuntament va acordar establir contactes amb el Senat de Filipines i amb l'Ajuntament de Manila, perquè col·laboressin amb l'aniversari, atès els importats fons etnològics d'aquell país dipositats al museu.

Arran del fet d'octubre, però, l'Autoritat militar deixà sense efecte la comissió i anul·là expressament la celebració de l'aniversari.

A l'exili mexicà Escofet va continuar interessat pels avatars de la institució balagueriana. Al 1948, encara recordava com gairebé cinquanta anys enrera, el 17 de gener de 1901, havia assistit, com molts vilanovins, a la imponent manifestació popular que acompanyà les despulles de Víctor Balaguer des de la plaça de l'estació fins al cementiri municipal.

▼ Home de l'Ateneu

Casimir Martí, a la seva història de Vilanova, defineix Escofet com "un home de l'Ateneu". Sembla una definició encertada, no només perquè el personatge va col·laborar durant molts anys amb l'entitat, sinó perquè el seu perfil autodidacte i el tarannà dialogant i cívic eren l'expressió genuïna de l'ideal de l'Ateneu, que en els seus estatuts apuntava com a finalitats socials "*Cultivar las ciencias, las letras y las artes; estrechar los vínculos de amistad y compañerismo entre los individuos que a él pertenezcan y promover el perfeccionamiento moral y el fomento de los intereses materiales*"

Creat amb plena eufòria de constitució de societats culturals populars arreu de Catalunya, l'Ateneu fou una entitat que va saber vertebrar els anhels culturals de gent de diversa procedència política i social, que hi veieren un instrument més assequible que la institució balagueriana per abordar projectes de divulgació cultural. Alhora les nombroses activitats docents paral·leles que es desenvoluparen a l'entitat (classes de solfeig, d'esperanto, comptabilitat, càlcul mercantil, ensenyaments elementals, etc.) varen fer que s'aplegués a l'entitat moltes persones atretes per l'afany d'estudi.

D'altra banda, el fet que l'Ateneu aplegués la seu d'altres entitats, com *Palestra*, *l'Associació Protectora d'Ensenyança en Català* (de la que Escofet també va ser membre), *l'Associació d'Alumnes Obrers*, va afavorir que es portessin a terme activitats culturals conjuntes.

Anton Escofet, al llarg de més de trenta anys va tenir diferents responsabilitat dintre de l'entitat: Vocal, secretari de la junta, en diverses èpoques, i bibliotecari encarregat del notable fons que tenia l'Ateneu. També feia de mestre, donant classes d'ensenyament elemental.

Quan era secretari de l'entitat va participar activament en l'organització d'un dels actes més significatius que es varen celebrar a la vila en les primeres dècades de segle, ens referim al II Congrés d'Ateneus de Catalunya (el primer s'havia celebrat a Reus), amb l'assistència de gairebé 1500 congressistes que varen debatre, entre altres temes, les alternatives pedagògiques a l'educació predominant. Paral·lelament s'organitzaren diverses activitats culturals.

En un article del *Butlletí de l'Associació d'Alumnes Obrers* que glossava la commemoració de les noces d'or de l'Ateneu, escrit probablement per Escofet, s'assenyalava les premisses de l'èxit de l'entitat, com una experiència de civisme i de democràcia. Per bé que l'objectiu últim de l'Ateneu, deia l'article, era l'eradicació de l'analfabetisme i la divulgació de la cultura, la dinàmica de l'entitat fomentava la tolerància i el respecte amb totes les idees. Un centre com l'Ateneu, feia falta a cada poble "perquè més de quatre lluites que en molts llocs s'han dut a extrems deplorables, si els homes haguessin estat en contacte dins d'una entitat com el nostre Ateneu, s'haurien comportat, sostenint cadascú els seus punts de vista, amb el respecte que mereixen sempre les opinions alienes que son exposades de bona fe".

▼ **Vocal honorari de l'Associació d'Alumnes Obrers** w

Cap a l'any 1916 es va constituir una agrupació d'alumnes i ex-alumnes de l'Escola Industrial. Malgrat el qualificatiu "d'alumnes obrers", com diu Virella, l'associació aglutinava totes les tendències polítiques i diferències socials", que s'interessessin per la cultura i per l'esport en general.

Amb una empenta considerable, producte de la qual fou la construcció del camp d'esports finançat pels mateixos socis, l'entitat tenia al 1923, 355 membres i uns altres 315 de socis protectors. Per la junta de l'Associació varen passar persones de reconeguda significació ciutadana, com Pere Mestres, Antoni Castells, Vicenç Virella, Manuel Tetas, Eduard Egea o Francesc Mestres, entre d'altres.

Escofet havia estat membre fundador de l'Associació i col·laborador actiu, com sempre feia quan entrava de soci en alguna entitat. Però la tasca per la què va merèixer un especial reconeixement va ser per haver estat redactor i director del *Butlletí de l'Associació* que es començà a publicar-se al novembre de 1923 i tingué una vida de gairebé vuit anys.

El *Butlletí* era una publicació modèlica, editada de forma acurada dintre d'una línia lògicament austera, que encara avui és pot llegir amb atenció. La finalitat de l'Associació, que era el foment de la cultura popular entesa com apropament

de la cultura al poble, sense oblidar el lligam original amb l'Escola Industrial, es reflectia en el contingut del *Butlletí*: Articles culturals, de divulgació científica i d'actualitat esportiva es barrejaven amb les notícies de les activitats de l'Associació.

A primers de maig de 1925, la junta general acordà per unanimitat nomenar vocal honorari de la societat a Antoni Escofet, "per la tasca en pro de l'entitat, especialment des de la direcció del *Butlletí*". El 7 de maig de l'any següent es va fer el lliurament oficial del títol. Escofet ja havia estat el redactor de la *Memòria* dels primers anys de vida de l'Associació (1916-1920).

Al *Butlletí* número 31, amb el títol "Reciprocitat", es glossava la figura d'Escofet: "per a portar a terme la feixuga tasca de la direcció de tota entitat, essencialment cultural, és necessari l'esforç continuat i l'entusiasme d'espirits selectes i – podríem dir - abnegats, l'identificació dels quals amb l'obra de l'entitat sigui completa. Generalment aquest esforç, aquest treball (...) no seria reconegut (...) si la col·lectivitat que se'n veu afavorida no demostrés d'una manera o d'una altra, l'agraïment a que (per part d'ella) s'ha fet mereixedor l'home, la labor del qual, desinteressada i sense ressonàncies de cap mena, podria passar com dèiem desapercebuda, amb tot i el seu mèrit innegable. És una obligació, un deure de l'entitat el palesar el seu agraiement".

▼ Alcalde en temps difícils w

Malgrat el seu reconegut compromís polític, Antoni Escofet no sembla que hagués aspirat mai a fer carrera política. El sentit de responsabilitat i de militància, però, en una situació delicada, el va fer acceptar de posar-se al capdavant d'una candidatura unitària d'esquerres per governar la ciutat.

Les eleccions municipals de 14 de gener de 1934 venien condicionades pel triomf de les dretes a les Corts a les eleccions de novembre de l'any anterior, que presagiava l'inici d'una política que es podia qualificar de reaccionària.

En aquell context, era prioritari, segons les forces progressistes catalanes, preservar els avenços socials i polítics aconseguits per la República i la defensa de les institucions de govern de Catalunya. En conseqüència, a nivell local, els diferents partits d'esquerra havien optat per fusionar-se en una candidatura única, abandonant les reticències de l'any 1931 entre l'Esquerra Republicana i l'Estat Català, que havien provocat, a l'hora d'escollir candidat per a l'alcaldia, el nomenament del republicà Sanmartí, com a solució de compromís.

Al gener de 1934, el candidat Antoni Escofet, era un home respectat per la seva trajectòria política i pel coneixement que tenia de l'Administració local. Es presentava com un home de consens (utilitzant una expressió actual) dintre de l'esquerra local, en uns moments que semblava que es necessitava la màxima cohesió.

El 14 de gener la coalició d'esquerres guanyà per 4.155 vots sobre 2.107.

El dijous, 1 de febrer, a un quart de vuit del vespre, al Saló de Plens de l'Ajuntament es constituïa la darrera sessió presidida per Josep Sanmartí que, de forma planera, donà fi a la seva tasca i a la dels seus companys de consistori, demanant disculpes pels possibles errors involuntaris que hagués pogut cometre, i aprofità també per anunciar l'acceptació de l'herència de Cristòfor Soler Carbonell a favor del municipi amb la finalitat d'urbanitzar la nova plaça del mercat.

Tot seguit va prendre possessió el nou consistori, i es va dur a terme la votació d'Alcalde que resultà proclamat Antoni Escofet per 10 vots a favor i 7 en blanc. Amb 53 anys, era el regidor de més edat del Consistori. A més de la satisfacció íntima de gaudir de la màxima representació i servei a la ciutat, ben segur que ell, catalanista i municipalista convençut, li deuria plaure de presidir el primer Ajuntament que es regia per la nova llei municipal catalana.

En el discurs de presa de possessió, assenyala que volia que la seva gestió estigués presidida per la imparcialitat i el respecte al dret de les minories. Pel que feia a l'aspecte polític, mantindria el compliment de la legalitat emanada de l'Estatut i de la Constitució de la República, "i en l'ordre administratiu (el govern municipal) ha de preocupar-se dels aspectes de higiene moral i cultural de la població, creant riquesa col·lectiva". I concretava el seu ideari en treballar per a la ciutat.

En aixecar la sessió, convidà al Consistori, i a tot el poble de Vilanova a retre un homenatge a Francesc Macià, mort feia dos mesos. L'homenatge es portà a terme el diumenge 14 de febrer, en què una comitiva encapçalada per les autoritats municipals es va desplaçar fins al Cementiri Nou de Barcelona a dipositar una corona de llorer a la tomba de l'il·lustre vilanoví, primer president de la Generalitat restaurada.

El mandat d'Escofet va estar condicionat per la situació política excepcional. Inicialment exercí d'alcalde durant vuit mesos, fins a l'octubre de 1934 que, arran dels fets revolucionaris, fou cessat del càrrec, detingut i empresonat. Amb el triomf del Front Popular, retornà a l'alcaldia a finals de febrer de 1936 fins al 18 de juliol, tot i que formalment va continuar presidint l'ajuntament fins a mitjans d'octubre.

Coneixedor solvent dels ressorts de l'administració municipal, i amb correligionaris i amics vilanovins al govern de la Generalitat (Pere Mestres) i a les Corts de Madrid (Joan Ventosa i Roig), Anton Escofet va endegar un conjunt de gestions favorables als interessos de la ciutat, per bé que la curta i anormal durada del seu mandat estroncà els resultats previsibles.

v Impuls definitiu del Grup Escolar w

Si alguna característica pot definir el breu mandat d'Escofet és la dedicació que hi esmerçar per tirar endavant el nou grup escolar.

Un mes després de la presa de possessió, va presentar al Ple municipal la proposta d'aprovació d'un pressupost extraordinari per executar les obres del nou grup escolar. El terreny havia estat cedit per la Caixa de Pensions, exclusivament per dedicar-lo a la construcció d'una escola, juntament amb el compromís de donar suport financer de l'operació, en el marc dels pactes de fusió amb la Caixa d'Estalvis de Vilanova de l'any 1932. El projecte d'obres, realitzat per l'arquitecte municipal Miró i Guibernau, havia estat també aprovat l'any 1932. Calia només tramitar el pressupost per poder subhastar l'obra.

El pressupost ascendia a 1.088.000 Pta. de despesa, que es finançava amb una subvenció de l'Estat de 288.000 Pta. (resultat en bona part de les gestions que havia realitzat Ventosa i Roig a Madrid l'any 1931, a prop del Ministre d'Instrucció, el català Marcel·lí Domingo), i un préstec de 800.000 Pta. que concedia la Caixa de Pensions, amortitzable a 30 anys al 5% d'interès. La proposta es completava amb l'establiment d'uns recàrrecs fiscals per a fer front al cost anual de l'operació. L'acord va ser aprovat per unanimitat.

Dies després, el grup opositor de la Lliga es va desdir del vot, i demanà que es sotmetés a referèndum de la població el préstec i les noves figures fiscals. L'esmena no va reeixir, tot argumentant la majoria republicana que el referèndum ja s'havia fet a les eleccions, i els electors havien votat a favor de l'alternativa política que volia tirar endavant el nou centre d'ensenyament.

També en el terreny educatiu, va fer gestions, fins i tot amb un viatge a Madrid, per sol·licitar la continuació de la construcció de la nova Escola Industrial, a la plaça de l'Estació, tot aprofitant la llei contra l'atur forçós, que disposava el finançament d'obres públiques per a pal·liar la greu crisi de treball que existia.

D'altra banda, va disposar la continuació de la pavimentació del passeig central de la Rambla, la rotulació en català dels carrers.

En el transcurs d'aquest mandat Escofet, al mes d'abril, va patir un succés personal luctuós, la pèrdua de la seva mare Francesca Pascual Bosch.

v Les conseqüències dels fets d'octubre w

Tenim una monografia local deguda a la millor ploma d'un joveníssim Albert Virella sobre aquells primers dies d'octubre de 1934. No es tracta aquí ni de resumir el llibre ni els esdeveniments, només donarem una breu pinzellada de l'actitud de l'Alcalde Escofet en relació a la delicada situació i les conseqüències personals que va tenir.

El context, ja el sabem, la vaga general convocada per les forces obreres per protestar contra el nomenament d'un govern conservador amb ministres de la CEDA. El dia 5 d'octubre membres de l'Aliança Obrera, (organització sorgida uns mesos abans a iniciativa del BOC i integrada per l'USC, PSOE, UGT i Esquerra Comunista), juntament amb l'Estat Català, i la FAI, que s'havia adherit a darrera hora, entren a l'ajuntament i proclamen la República catalana. Al carrer, comencen a sorgir actes aïllats de violència i es requisen d'armes.

L'alcalde té dues prioritats: D'una banda aconseguir informació rebre ordres de Barcelona, de la Generalitat, per ser conseqüent amb la legalitat establerta. De l'altra, aturar la violència, per la qual cosa en un primer moment negocia amb les forces revolucionàries que es comprometen a controlar la situació, però sense massa èxit, i al final decideix demanar ajuda a Governació, que li lliura un contingent de guàrdies d'assalt.

Quan l'endemà, 6 d'octubre, al vespre, es coneix que el president Companys ha proclamat l'Estat Català de la República Espanyola, militants dels partits i ciutadans en general es congreguen a la plaça de la Vila. Escofet surt al balcó de l'ajuntament i, segons Virella, anuncia: "L'Ajuntament de Vilanova en adherir-se a la proclamació de l'Estat Català no fa més que ratificar-se en la proclamació de la República Catalana feta la passada nit".

Tot seguit, intentant normalitzar la situació, convoca una sessió extraordinària del consistori, amb els membres de l'Aliança Obrera ocupant els llocs vacants dels regidors de la Lliga. Escofet exposa que es constituïa de forma provisional un Ajuntament revolucionari en espera de les ordres que dictés la Generalitat per legalitzar la situació. Es nomenaren comissions amb l'adscripció dels consellers a cadascuna d'elles.

Veiem l'interès de l'alcalde Escofet per canalitzar, d'acord amb la ordres que dictés la Generalitat, els esdeveniments. És la mateixa actitud que tindrà quan s'iniciï la guerra civil. De fet es un intent de fer prevaler la legalitat, no per un afany normatiu ni tant sols com a reacció obstructionista davant d'una dinàmica que el superava. Més aviat al contrari, suposava l'assumpció de la situació revolucionària, des de la institució local que ell representava, però assegurant en la mesura possible les garanties i els drets dels ciutadans davant de fets que, per la seva pròpia naturalesa, podien tenir efectes negatius per a la integritat i la convivència de les persones.

Quan hores després arriben notícies de l'atac militar al Palau de la Generalitat i de la capitulació del govern català, s'encenen els ànims a la vila. Esclata la violència. Els consellers, reunits en sessió, debaten la situació. Però quan sorgeix una proposta d'atacar amb explosius la caserna de la guàrdia civil, els membres de l'Esquerra, amb l'Alcalde al front, decideixen abandonar l'Ajuntament. No era possible accedir a que des de la pròpia institució municipal s'instigués a cometre actes violents. No hi havia justificació possible, per molt crispada que fos la situació.

La reacció implacable de les forces militars no es va fer esperar. Per terra i per mar inicien una repressió dura i indiscriminada que sacsejarà la vila. Al final, cinc morts (tres carrabiners i dos civils), un nombre indeterminat de ferits, més d'un centenar de detinguts, dels quals la majoria varen ser processats, és el balanç quantitatiu d'uns dies que calaren fortament en la memòria ciutadana i que seran la causa de revenges que esclataran uns mesos després amb la guerra civil.

L'autoritat militar, en virtut de les atribucions que li concedia l'estat de guerra a Catalunya, el dia 10 d'octubre decreta la destitució de l'Alcalde i de la representació de la coalició d'esquerres, i es nomena una comissió gestora presidida inicialment per Enrique Dulanto, que ja havia assumit la presidència municipal durant la dictadura de Primo de Rivera.

▼ Empresonat a l'*Uruguay* w

Destituït del càrrec polític, Antoni Escofet demana el reingrés al servei actiu com a funcionari municipal. La comissió gestora municipal, en data 15 d'octubre li autoritza el retorn al seu lloc de treball, però dies després, Escofet és detingut, juntament amb altres ciutadans, alguns dels quals eren consellers municipals, i després de passar una nit al dipòsit de detingut, el traslladen a Barcelona davant d'un jutge militar instructor, que el processarà pels fets revolucionaris.

Com a conseqüència, en data 31 d'octubre, la Comissió gestora disposa la suspensió de treball dels funcionaris detinguts: "Havent estat detinguts per l'autoritat militar els empleats d'aquest Ajuntament Anton Escofet Pascual, Antoni Rius Roig, Jaume Torrents Font i Josep Soler Milà, el dia 8 del corrent mes els dos darrers, i el 18 del mateix mes els dos primers, es decreta a partir de les esmentades dates la suspensió d'empleu (*sic*) i sou dels mateixos mentre duri la seva detenció i, d'acord amb l'article 126 del Reglament de Serveis i Personal d'aquest Ajuntament, percebran el 50% dels seus havers respectius".

Anton Escofet va ser traslladat al vaixell-presó *Uruguay*, ancorat al port de Barcelona. En aquella presó flotant estaven reclosos bona part dels representants d'esquerra de les institucions catalanes: Membres del Govern de la Generalitat, encapçalats pel President Companys, parlamentaris, diputats a Corts, alcaldes i regidors municipals, entre els quals 22 regidors de l'Ajuntament de Barcelona. Vicenç Bernades,

regidor per la capital catalana, ens ha deixat unes "estampes" de la vida a l'*Uruguay*: "Pere Mestres amb els de Vilanova *rambleja* corredor amunt i avall" esmenta, abans de que el ex-Conseller vilanoví sigui traslladat al penal de Cartagena.

Escofet va estar uns nou mesos a l'*Uruguay*, i després va ser traslladat a la presó model a complir condemna, durant unes setmanes, fins que va aconseguir la llibertat condicional.

Durant tot aquell temps, la seva esposa i la filla es van traslladar a viure a Barcelona per estar més a prop de l'Anton. Vivien a la mateixa pensió del carrer doctor Dou en què s'allotjava el fill Antoni, el qual, després d'haver fet els estudis de peritatge elèctric a Vilanova, havia entrat a treballar a *la Canadencia*. La Mercè Escofet encara recorda les anades a la Capitania militar, de bon matí, sovint amb la filla del President Companys, a fer cua per aconseguir els passis individuals perquè sa mare pogués visitar-lo.

En el moment que Antoni Escofet va aconseguir la llibertat condicional, va sol·licitar tornar a la feina de funcionar a l'Ajuntament. La comissió gestora municipal, prèvia consulta a la Conselleria de Governació, li va concedir el reingrés el 3 d'octubre de 1935.

▼ Alcalde, novament w

Amb el triomf del Front Popular a les eleccions del 16 de febrer de 1936, finalitza l'anomenat "bienni negre". Es reposen els representants populars a les institucions públiques. Per decret de la Presidència de la Generalitat tornen a prendre possessió els consistoris democràtics en els ajuntaments catalans.

A Vilanova i la Geltrú, atès que Escofet i tres regidors continuaven processats, el 18 de febrer de forma provisional va prendre possessió de l'alcaldia Magí Solé, així com tres regidors suplents de la coalició republicana.

A la mateixa sessió es van prendre dos acords molt propis del balanceig polític local: Es reposen els noms dels carrers, que havien estat canviats per l'Ajuntament gestor, i s'acorda el cessament del personal que havia entrat durant l'etapa anterior.

El 21 de febrer amb el decret d'amnistia, resten sobresegudes les causes. Escofet que treballava a l'Ajuntament com oficial major demana l'excedència per tornar a l'alcaldia. El 24 de febrer pren possessió com alcalde de la ciutat, així com els tres regidors que havien estat processats, Artur Planas, Marcel·lí Miró i Joan Galbano.

Fora de l'àmbit municipal, l'amnistia també suposà l'arribada a la vila d'altres vilanovins que havien estat represaliats, que eren rebuts amb tots els honors del moment. En aquest sentit, podem esmentar l'arribada de Pere Mestres des de la seva reclusió a Cartagena, la de Ventosa i Roig, que s'havia exiliat primer a París i després a Brussel·les, o del també vilanoví Joan Ricart Marich, tinent coronel i cap de la guàrdia de seguretat del Palau de la Generalitat, sobre qui havia pesat la condemna a mort.

Aquesta segona etapa a l'alcaldia, no serà tampoc llarga ni pausada. De fet, a tot estirar, tindrà una durada de cinc mesos, a partir de la qual, amb la guerra civil, es mantindrà en el càrrec amb una evident provisionalitat fins a mitjans del mes d'octubre.

Podem destacar dues actuacions significatives d'aquell breu mandat que Escofet volia que fos una continuació lògica del seu govern anterior, interromput pel parèntesi autoritari. El primer aspecte és una celebració que ultrapassa el caire festiu per esdevenir un acte reivindicatiu i d'afirmació republicana. Ens referim als actes de col·locació de la primera pedra del nou grup escolar que tingué lloc el 14 d'abril de 1936.

Com ja hem esmentat, durant el primer mandat d'Escofet, s'havia donat un impuls definitiu al projecte, però el posterior ajuntament gestor havia aturat la subhasta de l'obra.

Amb el conjunt d'actes amb motiu de la col·locació de la primera pedra a la futura escola, celebrats amb gran solemnitat i alhora d'un abast molt popular, i amb data tan assenyalada, es pretenia donar una significació que superés el simple inici d'una obra pública. D'una banda volia ser un acte de recolzament a la República i a la Generalitat, després de la delicada etapa anterior viscuda; d'altra banda, representava la posta en marxa d'un gran equipament educatiu per a la vila, que havia estat reivindicat pel republicanisme local i era una insistent promesa electoral; finalment, amb l'assistència d'una representació de la Caixa de Pensions a la celebració, es volia aprofitar per comprometre l'entitat amb la ciutat, en el marc del conveni que s'havia signat l'any 1932 arran de l'absorció de la Caixa d'Estalvis de Vilanova.

Presidit per l'Honorable Conseller d'Obres Públiques, Sanitat i Assistència Social, el vilanoví Pere Mestres i Albet a la gran explanada on es construiria l'escola, amb assistència de nombrosos públics entre els quals abundaven els escolars, varen intervenir primer l'Alcalde Anton Escofet, després Josep Maria Boix en representació de la Caixa de Pensions, entitat que havia cedit el terreny i que

col·laborava en el finançament de la construcció; Josep Tuset, Secretari de l'Institut Elemental de Segon Ensenyament, en representació del rector de la Universitat Autònoma de Barcelona; l'ex-diputat Joan Ventosa i Roig, per les gestions que havia realitzat a Madrid per al finançament del projecte. Al final, intervingué el Conseller Mestres, que col·loca la primera pedra del futur edifici. L'acta finalitzà amb els cantada de cançons interpretada per diversos cors infantils i amb el repartiment per part de l'entitat bancària de 750 llibretes d'estalvi entre els escolars de la vila.

Després, la comitiva anà a la plaça Gumà i Ferran, on simbòlicament es va considerar iniciades les obres de reforma de l'edifici on s'instal·laria la llar d'infants. Aquest projecte s'emmarcava en el conveni esmentat de l'any 32, que Escofet havia impulsat en el seu primer mandat al març de 1934, creant una comissió municipal de seguiment perquè es fessin efectius els compromisos del conveni. Un dels compromisos de més entitat era que la Caixa de Pensions reformaria un edifici de la seva propietat situat a la plaça Gumà i Ferran, on hi havia hagut l'Escola Montessori, i el cediria al municipi per a llar d'infants. Aquest projecte no es va arribar a realitzar mai. Per bé que durant la guerra encara s'insistia en el compromís de la Caixa de Pensions, a mitjans del període bèl·lic el consell municipal es va veure obligat a destinar l'immoble a menjadors populars. Després de la guerra, el projecte, com tants d'altres, va quedar sense efecte.

La segona actuació a destacar en aquells cinc mesos d'Alcalde fan referència a la greu situació econòmica que patia la vila. La crisi industrial general que s'havia deixat sentir a Vilanova a partir de l'any 1932, a començaments de 1936 la situació arribava a ser preocupant i socialment insostenible. Havien tancat total o parcialment diverses empreses entre les que hi havia la fàbrica de Mar. El volum d'aturats arribava a uns 800.

En aquelles circumstàncies, l'ajuntament aprovà un dictamen de la comissió municipal de Treball i Assistència Social ordenant que cap empresa ni comerç doni treball a cap obrer que no porti més de dos anys de residència a la vila, en un intent de protegir la mà d'obra local. En el mateix sentit, se'n carregaren la realització de diversos projectes d'obres que els esdeveniments propers deixaren aturats.

Finalment, caldria esmentar l'homenatge que un mes abans d'esclatar la guerra l'Ajuntament de Vilanova feu al músic Pau Casals, en ocasió de posar el seu nom a l'antiga plaça del Mercat. El 26 de juny de 1936 Pau Casals i la seva esposa arribaren a Vilanova des de la seva residència a la platja de sant Salvador, on després dels actes protocol·laris, la comitiva municipal juntament amb el Conseller de Cultura, Ventura Gassols acompanyaren al mestre a visitar la plaça. A la nit, al Teatre Bosc, Pau Casals dirigí i interpretà un selecte repertori.

v L'ajuntament i la guerra w

L'esclat revolucionari que sorgeix com a reacció a la revolta militar modifica les bases polítiques, econòmiques i socials del país. I els ajuntaments, les institucions més properes a la ciutadania, seran les que patiran els canvis més profunds, en bona part, perquè varen ser els responsables de l'organització de la reraguarda.

A partir del 18 de juliol de 1936 a Vilanova, com a la majoria de ciutats catalanes, les forces obreres i sindicals varen reaccionar amb contundència davant del cop d'estat militar. Es constitueix un comitè, que controlarà el carrer i que s'erigirà a la pràctica com l'únic poder local. De vegades s'ha dit que durant els primers mesos de la revolució, coexistien dos poders, el revolucionari del comitè, i el legal de l'ajuntament; més aviat, però, hauríem d'insistir que només hi havia el poder del comitè, i l'ajuntament, tan sols conservava, formalment, algunes competències relacionades amb assumptes de tràmit.

El 6 d'agost, d'acord amb el decret de Governació de 22 de juliol que establia el cessament dels regidors de partits no integrats en el Front Popular, es procedí a la formació del nou ajuntament, i per unanimitat es proposà que continués d'alcalde Anton Escofet.

La tasca d'Escofet, com havia fet a l'octubre del 34, es va concentrar en intentar normalitzar la situació, en el sentit de canalitzar les actuacions revolucionàries vers un emparament legal que donés cobertura i al mateix temps seguretat jurídica. Així, quan el comitè proposa, per exemple, la incautació de les empreses de subministrament d'aigua i de gas, des de l'ajuntament s'orienta en el sentit de municipalitzar aquests serveis, que era la manera legal establerta a la llei municipal catalana. Tot i això, la situació resultava tan complexa i el domini del comitè tan evident, que no sabem del cert si els actes aprovats per l'ajuntament durant aquests primers mesos, eren realment acords presos per la voluntat dels consellers.

Finalment, la Generalitat assumeix la necessitat de consolidar la situació revolucionària, i per decret del 9 d'octubre dissol els comitès i disposa la composició dels ajuntaments d'acord amb la correlació de forces que hi havia al govern català, amb l'entrada de les forces sindicals que s'havien erigit com les més hegemòniques de la situació.

Per Vilanova representava el nomenament de 22 consellers, 7 de la CNT, 6 de ERC, 4 PSUC, 3 POUM, 2 Unió Rabassaire. La pèrdua de pes del partit republicà evidenciava una nova majoria sindical. Escofet ja no es presenta per l'Esquerra en el consell. A la sessió del 17 d'octubre s'acomiada del consistori. De fet, fins a cinc mesos després no serà designat un nou alcalde, que en aquest cas s'anomenarà president del consell municipal.

Uns dies abans de deixar l'alcaldia, la Conselleria de Cultura el va designar delegat de la Generalitat a l'Escola Industrial (DOG 4 d'octubre).

Escofet retorna al seu lloc de treball d'oficial major fins que, en marxar el secretari municipal, assumeix la secretaria de l'ajuntament, càrrec que ostentarà fins al final de la guerra.

Puig Rovira diu que durant aquest període tan excepcional, l'ajuntament de Vilanova, gràcies a la tasca d'alguns funcionaris, om Escofet, va mantenir una sèrie de procediments i de tràmits administratius que varen donar continuïtat a la institució. Les actes del Consell, elaborades per Anton Escofet, estan redactades amb un estil respectuós i ponderat, potser allunyat del to real de les deliberacions, per bé que l'actitud conciliadora de qui fou president del consell, Joan Recasens, també deuria contribuir a mantenir l'esperit constructiu que exigia la gravetat de la situació.

▼ Refugiat a França w

Es conserven algunes cartes d'Antoni Escofet adreçades a Joan Ventosa i Roig, que permeten seguir els aspectes més importants de l'itinerari geogràfic i intel·lectual de l'exili.

Escofet va sortir de Vilanova juntament amb l'esposa i la filla el 19 de gener, dos dies abans de l'entrada de l'exèrcit franquista a la ciutat. A les costes de Garraf, a l'indret conegut com el "Pas de la Mala Dona" varen patir un atac aeri i el cotxe en què viatjaven va quedar ple de terra i de pedres al damunt, però sense cap desperfecte greu que n'impedís de continuar funcionant.

Varen passar tres dies a Barcelona "sempre vivint sota el règim incessant de les sirenes", i tot seguit continuaren el viatge fins a Girona on sojornaren també tres dies a casa de l'ex-diputat Miquel Santaló.

El dia 26 a la tarda varen anar fins a Port Bou acompanyats de Santaló i de Jaume Aiguader, ex- alcalde de Barcelona i ex-ministre republicà, que també estava a Girona. A Port Bou els Escofet amb una filla de l'Aiguader agafaren el tren fins a Cervèr, i d'allà cap a Banyuls-sur-mer.

A la vila francesa, pogueren instal·lar-se a casa d'una senyora loredana, *madame* Marill, "que es va compadir de nosaltres", mentre que la filla Aiguader anà a casa d'uns coneguts de la família.

Escofet no duia francs i de les pessetes els francesos no en volien saber res. Sort que Artemi Aiguader, que estava a Perpinyà, es va assabentar de la situació i anà a Banyuls a prestar-li cent francs.

El 10 de febrer, el seu fill Antoni va poder reunir-se amb la família. Aquest, que durant la guerra treballava al gabinet de Tarradellas a la Conselleria de Finances, havia passat la frontera amb el conseller. A Banyuls, amb els pares, hi va estar poc temps, perquè Poc després, va marxar a París a incorporar-se a

l'oficina que la Generalitat havia instal·lat a la capital francesa per organitzar l'exili.

També la filla Mercè, que s'havia casat en plena guerra amb el fill de Jaume Aiguader, Jaume Anton, va partir cap a París, amb la família Aiguader.

Anton Escofet i la seva esposa Mercè restaren bona part de l'exili francès a Banyuls, fóra d'algun viatge a París a veure els fills i d'una estada a Bordeus, pensant que embarcarien en aquell port francès; al final varen instal·lar-se a Montpeller esperant la sortida cap a Amèrica.

Durant els primers mesos l'estada a Banyuls l'aclaparava: "Encara que suporto amb molt - diguem-ne - estoïcisme la situació, no tinc humor de res, quasi ni d'escriure, tants tips que me n'havia fet", i continua "passejar, menjar, dormir en un poble que no té cap atractiu, i que, a més, la influència de les muntanyes pirinenques li dóna una temperatura variable en extrem, però amb tendència sempre a fer-nos la impressió que l'hivern no s'ha acabat, creieu que és per enervar el temperament més sofert".

Amb tot, confessava que no es podia queixar si ho comparava amb la situació que es vivia a Vilanova: "m'estimo més aquesta vida, tot i els seus inconvenients, que no pas romandre allí, fins en el cas, improbable, que no m'hagués passat res, enmig d'aquell ambient asfixiant i infecte que, segons notícies, s'hi respira. Sento com a propis els sofriments dels que han restat allí, i principalment dels veritables republicans que han de resignar-se a suportar un règim al qual tant havien combatut..."

També estava molt preocupat per la família que restava a Vilanova, i especialment pel seu germà Salvador, que s'havia significat com a president del Centre Federal. A més, Salvador, que feia d'encarregat a la Pirelli, es trobava sense feina per la destrucció de la fàbrica, i per poder mantenir la seva nombrosa família (cinc fills) ajudava als pescadors a treure les barques a canvi d'una ració de peix, que, segons testimonis, encara repartia amb altres famílies vilanovines necessitades. Al cap d'unes setmanes va poder trobar feina a Barcelona, en una ferreteria que portava el seu cunyat, i acabà traslladant tota la família a viure a la capital catalana.

D'altra banda, Escofet va rebre notícies de Vilanova de que havien entrat a casa seva i l'havien saquejada. La seva germana Carme i el seu cunyat Armand Cardona havien pogut salvar-ne algunes coses, molt poques.

L'interès per establir contacte amb els amics vilanovins exiliats i la sort que n'havien pogut tenir fou un neguit constant d'Antoni Escofet durant el temps que va raure a Banyuls.

"Per l'Antoni he sabut que en Planas, Tetas, i Figuerola es troben al camp d'Argelès; que en Ruiz sembla que és al camp de Bram, però no n'he sabut res

més,(...) i això que sempre llegeixo les llistes de *L'Independant* i de *La Dépêche ...*".

En una altra ocasió demana a Ventosa i Roig: "I d'en Rius, Magí Solé, els Virella i d'altres, en sabeu res?(...) En Samsi el dia 21 de gener el vaig trobar a Barcelona, però no sé si ha passat ...".

Més endavant es va assabentar de que al camp d'Agde s'estava agrupant tots els catalans, entre ells hi havia "uns 70 o 80 de Vilanova".

Banyuls era una vila de pas cap els camps de concentració francesos: "Aquí he presenciat tot l'èxode dels espanyols, militars i civils, que han passat la frontera per aquesta part dels Pirineus i he vist escenes que m'han traspassat el cor i m'han fet estrènyer els punys de ràbia".

La situació que vivia el portava a reflexionar sobre les causes de la catàstrofe i a reivindicar la seva posició: "Ah! Si s'hagués fet cas de nosaltres i no s'hagués volgut anar tan de pressa, haurien quedat aixafats per sempre més en Franco i els seus partidaris. Llavors érem tractats de touts, però hauríem creat un ordre nou sense haver de passar per tants horrors i sense haver de lamentar els presents".

La República era "víctima dels que creien que avançava massa i dels que consideraven que anava massa a poc a poc". i des d'una perspectiva més històrica creu que tots havien perdut, els d'un bàndol i els de l'altre, "perquè no crec que hi hagi cap família que no hagi sofert, d'una manera o d'una altra, els rigors de la catàstrofe".

Al capdavant, per bé que estava convençut, des d'una visió històrica, que el període que tocava viure era sols un accident, un parèntesi, en la marxa inexorable de la humanitat cap al progrés "però aquesta marxa no hauria d'ésser a costa del sacrifici de tantes vides, de l'enfonsament de tants valors personals(...), de la destrucció dels fruits que amb tant de sofriment la humanitat ha anat adquirint...".

v Mèxic: L'exili definitiu w

La família Escofet havia pres la decisió de marxar cap Amèrica ja a mitjans de 1940, però les conseqüències de la segona guerra mundial i la manca de vaixells havien ajornat la represa dels viatges fins a la segona meitat de l'any 1941.

Al final Anton Escofet amb la seva esposa i el seu fill, que era qui havia fet totes les gestions del viatge, varen embarcar al vaixell *Nyassa*, de pavelló portuguès, que va arribar a Veracruz el 20 de maig de 1942. La Mercè, havia marxat sis mesos abans a bord del *Quanza*, també de bandera portuguesa, junt amb el seu marit i la petita Elisabet, la seva filla de sis mesos nascuda a França i els seus sogres, en el mateix grup en què hi anava Joan Ventosa i Roig.

L'Escofet arribà a Mèxic delicat de salut, conseqüència d'una malaltia hepàtica que s'havia manifestat a França. D'entrada la família es va establir a la capital federal.

L'Antoni fill va trobar feina a les empreses promogudes pels exiliats amb recursos de la JARE (*Junta de Auxilio de los Republicanos Españoles*). Es casà a Mèxic amb Rosa Maria Tomàs, filla de Josep Tomàs i Piera, que havia estat conseller durant la República, i ambaixador a Canadà durant la guerra. Al cap d'un temps, l'Antoni assumia la direcció de la Companyia d'Electricitat de Jalisco, i marxà amb la Rosa Maria a viure a Guadalajara.

Els pares Escofet passaren moltes temporades a Guadalajara, a 400 Km. de la capital, sobretot des de que varen tenir una neta: "La petita és molt bonica, deixant a part que jo sigui l'avi" escrivia cofoi.

Quan arribava l'estiu, la calor a Guadalajara resultava empalagosa, llavors la parella tornava a la capital federal.

Allí Escofet sovintejava l'Orfeó Català, i també col·laborava, molt puntualment, amb l'Esquerra Republicana a l'exili, però l'estat de salut, agreujat a partir de 1947, i un pessimisme creixent li feien perdre l'activitat.

Tot i això, seguia amb força interès les noves de la seva estimada Vilanova. Hi rebia amb freqüència retalls del diari local que, a la vegada, copiava per difondre a altres vilanovins exiliats a Mèxic. davant de l'opinió d'alguns exiliats que per optimisme a desconeixement, pensaven que trontollava el nou règim, si més no a nivell local, Escofet matisava : " les noves que m'escruien es que s'ha fet una festa major molt animada, que molts dels que abans tancaven el puny ara allarguen el braç i que hom no sap de qui fiar-se... tot fa molt de fàstic".

Un dels temes vilanovins que des de la llunyania, seguia més d'a prop eren les vicissituds de la Biblioteca Museu Balaguer. Les notícies de que la institució, que després de la guerra estava incorporada a l'Estat, tornava a regir-se pels estatuts fundacionals, la transmissió de la Casa Jalón, Marqués de Castrofuerte, o l'interès per qui eren les persones que formaven part del Patronat.

Així mateix, col·laborà financerament en ell manteniment de les dues associacions que es crearen per donar suport als vilanovins exiliats a França

que estaven en situació de penúria, la *Unitat Vilanovina a l'Exili*, que organitzà Josep Ferrer Aymar, i des de Mèxic, el *Secretariat de Relacions dels Vilanovins a l'Exili*, que impulsaren Joan Ventosa i Roig i Ricard Mestre.

Un progressiu pessimisme l'aclaparava, arran de la posició dels aliats un cop vençut el nazisme: "Davant del món per ara, encara no comptem res. Hi havia una consciència més liberal, més humana, més lògica, en el concepte de progrés internacional, en acabar-se la guerra de 1914-1918, que no pas actualment. Hem sofert, malgrat tot el que pugui dir-se, un retrocés lamentable en idees i sentiments".

Anton Escofet morí a Mèxic el 22 de maig de 1951. A l'enterrament, la família havia encarregat a Joan Ventosa i Roig que digués unes paraules, però l'emoció li ofegà la veu i no va poder acomiadar l'amic.

Ens sembla encertat per completar la visió del personatge, transcriure bona part de la nota necrològica preparada per Ventosa i Roig.

ANTONI ESCOFET PASCUAL

El vell amic, el company de prop de mig segle de lluita, de desenganys i d'esperances, de derrotes i de victòries, de fe incommovible en el pervindre del nostre poble i en el progrés de la humanitat, ens ha deixat. Després d'una agonia de quasi nou mesos que només pot aguantar amb paciència un home de tremp, morí l'amic Escofet. Si per tots els que el tractaren això representà la pèrdua d'un company, d'un conciudadà model, d'un home bo en el més ample concepte del mot, per a mi representà molt més.

Va ser al 1910, després de la famosa Setmana Tràgica (...) quan començarem a intimar amb l'amic Escofet. El nostre poble, responent al clam universal que aixecà la repressió maurista, es llençà al carrer disposat a emprar l'únic mitjà de lluita que en aquells moments estava al seu abast: la papereta electoral. I a Vilanova i la Geltrú, com a quasi tots els pobles i ciutats de Catalunya, les forces esquerranes varen assolir un triomf esclatant.

Sense altre bagatge que el nostre entusiasme, varen trobar-nos dintre el Municipi. Amb una administració desorganitzada, endeutada i dominada per unes empreses locals de serveis públics, que sota mà manegaven els ressorts de la política municipal. Necessitàvem un home íntegre, intel·ligent i entusiasta per a confiar-li el lloc més delicat i el servei municipal més desorganitzat i corruptut: L'administració d'ingressos. I aquest home va ser Escofet Pascual. En aquest lloc va restar molts anys, fins que ocupà la secretaria, i en el període de la Segona República, l'alcaldia.

Al revés de tants d'altres funcionaris disposats a claudicar o al menys a dissimular el seus pensaments per tal de conservar el seu lloc, Antoni Escofet, ni va amagar mai la seva manera de pensar, ni deixà de col·laborar en les

tasques polítiques del Partit Federal de Vilanova que, per a ell –com per a tots nosaltres- resumia els anhels patriotes i els afanys de llibertat humana i de justícia social.

En els períodes de repressió i de reacció, mentre molts dels que després havien de córrer a posar-se al costat dels republicans triomfants, procuraven quedar-se a casa seva per no comprometre's, Escofet estava valentament al nostre costat i amb nosaltres redactava el setmanari *Democràcia* i col·laborava activament en la tasca social, que des de la cooperativa *La Regeneradora*, de gloriosa memòria dintre del cooperativisme català, i des de la *Caixa d'Invalidesa Vilanovina*, realitzàvem els elements d'esquerra.

Quantes vegades, en veure destruïda per les hordes feixistes l'obra que representava l'esforç de tota una generació, en el curs de la seva darrera malaltia, sentint-se envaït pel pessimisme m'havia dit: Quanta feina perduda, quants anys de lluita, per acabar així !.I jo li recordava que les energies esmerçades per a construir un món millor, que els esforços realitzats per les llibertats humanes, no son mai perduts, encara que tinguin eclipsis momentanis. Sota l'opressió de les dictadures i reaccions, resta sempre el caliu que quant menys es pensa es converteix en incendi abrandat; resta la llavor petita que amb els anys es tornarà arbre corpulent. I el pobre amic, sentint renéixer el seu optimisme, semblava com si l'esperança de tornar a recomençar la feina, li donés forces físiques per a resistir la malaltia.

Síntesi de la vella austeritat republicana de la nostra terra, d'aquells federals de tota la vida que ens precediren en la lluita, i dels entusiasmes de les noves generacions catalanistes, el nostre malaguanyat company era l'encarnació del ciutadà conscient, actiu i honest, base de totes les democràcies. El paper de capitost és sens dubte més brillant, com és més brillant el de capità que mena la nau; però sense els maquinistes que vetllen per a que el foc es mantingui viu i la màquina funcioni regularment, els capitans no arribarien mai a portar la nau a port.

Reposi en pau en aquesta acollidora terra mexicana, el volgut amic i company, i lluny de la pàtria que tant estimava, el seu record no s'esvairà fàcilment en els seus conciutadans, ni en els homes de l'Esquerra, que amb ell varen compartir les angúnies i alegries de la lluita i les tristeses de l'exili.

J. Ventosa i Roig
Febrer e 2003

▼ Agraïments w

Agraeixo la col·laboració i la informació subministrada, en diversos àmbits, sobre Antoni Escofet i el seu entorn familiar, per Maria Raspall, Josepa Valls, Conxita Ventosa, Rafael Mestres, i Xavier Virella. Menció a part mereixen els comentaris que he rebut de Mercè Escofet, filla del biografiat, que, amb una memòria envejable, revivia totes les qüestions que li plantejava, en llargues converses telefòniques.

BIBLIOGRAFIA

ALQUEZAR, Ramon (1986): *L'Ajuntament de Barcelona en el marc Front d'esquerreres*. Barcelona, Columna Edicions.

BERNADES, Vicenç (1935): *Estampes de l'Uruguay* (La presó flotant) Barcelona, Catalònia.

MARTÍ, Casimir (1997): *Vilanova i la Geltrú 1850-1975, Vol. 1 "Expansió i crisi de la indústria i de la democràcia 1850-1936"*. Vilanova i la Geltrú, El Cep i la Nansa Edicions, Ajuntament de Vilanova i la Geltrú.

MURIÁ, Josep M. (coord.) (1996): *Diccionario de los catalanes de México*. Guadalajara, El Colegio de Jalisco / Generalitat de Catalunya.

PI SUNYER, Carles (1975): *La República y la Guerra. Memorias de un político catalán*. México D.F., Oasis.

PRATS, Joan (1985): "El pensament municipalista català i la llei municipal republicana", dins RODÀ, Isabel i altres, *El govern de les ciutats catalanes*. Barcelona, Edicions de la Magrana, Institut Municipal d'Història (Ajuntament de Barcelona).

PUIG ROVIRA, Francesc X. (1994): *Vilanova (1936~1939). El govern municipal i altres aspectes*. Vilanova i la Geltrú, Institut d'Estudis Penedesencs.

SARDÀ, Joan, BERTRAN, Lluç (1994): Apèndix a EHEBERG-BOESLER, *Principios de la Hacienda Pública*. Barcelona, Editorial Gustavo Gifi.

TUBAU, Albert (2001): *100 anys de L'Escola d'Enginyeria de Vilanova i la Geltrú, Escola Universitària Politècnica de Vilanova i la Geltrú*. Vilanova i la Geltrú, El Cep i la Nansa Edicions

VINYES, Ricard (1980): "*Sis d'octubre, represió i repressaliats*", *L'Avenç*, 30, setembre.

VIRELLA, Albert (1977): "L'Escola ahir", dins *El setanta cinquè aniversari de l'Escola Industrial de Vilanova i la Geltrú*. Barcelona, Escuela de Ingeniería Técnica Industrial.

VIRELLA, Albert (1982): "Antoni Escofet Pascual", *Democràcia*, Any I, segona època, 3, 20 d'octubre.

VIRELLA, Albert (2001): *La revolució d'octubre a Vilanova. Visions d'un espectador*. Vilanova i la Geltrú, Institut d'Estudis Penedesencs.

Publicacions

- *Butlletí de l'Associació d'Alumnes Obrers*
- *Democràcia*
- *Diario de Villanueva*
- Programes de la Festa Major 1932 i 1933

Fons documental; arxius

Arxiu Comarcal del Garraf

- Actes municipals
- Lligalls Ajuntament: Personal
- Padrons municipals.

Arxiu Conxita Ventosa

- Correspondència Antoni Escofet
- Quaderns de memòries de J. Ventosa i Roig

Biblioteca-Museu Víctor Balaguer

- Llibre d'actes del Patronat